

عنوان مقاله

معرفی کتاب مرجع، دانشنامه امام علی (ع)

نویسنده

علی اکبر زارع بیدکی کارشناس بخش مرجع

متن مقاله

دانشنامه امام علی (ع) زیر نظر علی اکبر رشاد، تهران: مرکز نشر آثار پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۰، چاپ اول.

دانشنامه امام علی دربردارنده یک صد و ده مقاله علمی است که در دوازده جلد و یک درآمد سامان یافته است. هدف اصلی این دانشنامه: اولاً تبیین و تحلیل آموزه‌های امام علی، ثانیاً توصیف و تحلیل سیره آن حضرت است؛ به دیگر گفتار در این دانشنامه، هم از امام علی و هم درباره او سخن گفته شده است.

این دانشنامه چنان که عنوان آن گویا است، سیکلوپدی است و نه دایره المعارف یا انسیکلوپدی و بارزترین تفاوت آن با دیگر کتاب‌های مرجع، در ساختار صوری آن است. چنان که مشخص است، کتاب‌های مرجع دارای نظم الفبایی یا موضوعی-الفبایی هستند و فاقد فهرست و بی‌نیاز از آن هستند، اما چون این دانشنامه اختصاصی است و مدخل‌های آن اندک شمار است، فهرست مطالب برای آن تنظیم شده به گونه‌ای که دارای فهرست اجمالی و فهرست تفصیلی می‌باشد و افزون بر این‌ها، نمایه موضوعی نیز دارد.

ویژگی‌های مهم دانشنامه

۱- نوآوری: در این دانشنامه رویکرد جدیدی به امام علی (ع) شده و شماری از مباحث جدید و عصری، بر پایه روایت آن حضرت بررسی گردیده است.

۲- تفصیل: میانگین حجم مقالات دانشنامه پنجاه صفحه است و بدان رو حجم دامن‌گستری در نظر گرفته شده تا نویسندگان از کلی‌گویی پرهیزند.

۳- تتبع و استناد: در مقالات دانشنامه، توصیف و تحلیل به هم آمیخته و در مقام توصیف در روایات امام علی و سیره آن حضرت تتبع شده و مستند هر گفتار آمده است.

۴- عدم اقتصار به نهج البلاغه: در تدوین دانشنامه به نهج البلاغه اقتصار نشده است بلکه به دیگر جوامع روایی چون «غررالحکم» و «درر الکلم» و «دستور معالم الحکم» و «نهج السعاده» نیز رجوع شده است.

۵- زبان علمی: در دانشنامه کوشیده شده از آوازه‌گری و شعارپراکنی و سخن عاطفی پرهیز شود و بحث علمی فقط با زبان علمی صورت پذیرد.

۶- عنایت به مسائل و مقتضیات عصر حاضر: شعار زیادی از عنوان‌های مقالات بر پایه دغدغه‌های عصر حاضر گزیده شده و در اغلب مقالات، مقتضیات این عصر و حساسیت‌های آن مطرح نظر بوده است.

همان‌گونه که گفته شد این دانشنامه در دوازده جلد و یک درآمد سامان‌یافته، که در آن از ده موضوع سخن رفته است: ۱- حکمت و معرفت، ۲- مبدأ و معاد، ۳- نبوت و امامت، ۴- اخلاق و سلوک، ۵- حقوق، ۶- سیاست، ۷- اقتصاد، ۸- تاریخ، ۹- سیره، ۱۰- مرجع‌شناسی؛

جلد صفر که تحت عنوان درآمد می‌باشد، شامل دیباچه، شیوه‌نامه دانشنامه، فهرست تفصیلی مقالات دانشنامه و نمایه می‌باشد.

جلد یکم تا سوم دانشنامه امام علی، ویژه مباحث اندیشه‌ای و عقیدتی است و در آن از حکمت و معرفت و کلام و الهیات سخن می‌رود در این مباحث کوشیده شده است تا آموزه‌ای علوی تجزیه و تحلیل شود و با رویکرد فقهی به روایات امام علی نگریسته شود. حکمت و معرفت عنوان جلد نخست دانشنامه، عهده‌دار تأمل در منابع و ابزارهای شناخت است. در این جلد از گونه‌های معرفت، چون عقل و معرفت عقلی و وحی و معرفت وحیانی، شناخت قرآن و روش تفسیر آن، شناخت خلقت و هستی و ارتباط دین و دنیا سخن رفته است.

جلد چهارم دانشنامه از آن اخلاق و سلوک است و در آن شماری از مباحث اخلاق کاویده شده است.

جلد پنجم، مباحث حقوقی در سیره و آموزه های آن حضرت است. آنچه در این عرصه شایان عبرت آموزی، است همگونی سیره حضرت با آموزه های بلند اوست. هر چه امام در باب حقوق مردم بر زبان آورده، در عرصه عمل نیز محقق ساخت. در این جلد فقه امام علی، حقوق بشر و حقوق زن جایگاه بیعت در حکومت و حقوق متقابل مردم و حکومت، جرم شناسی و چگونگی پیشگیری از آن و حقوق مجرمان، آیین دادرسی در سیره و آموزه های آن امام تبیین شده است.

ششمین جلد ذیل عنوان سیاست آمده است هم سیاست امام و هم سیاست در نگاه آن حضرت تبیین شده است.

جلد هفتم ابعاد گوناگون اقتصاد و معیشت، از آموزه ها و سنت آن حضرت استخراج شده است برخی از مقالات این جلد کلان محور و برخی مورد محور هستند.

جلد هشتم و نهم درباره زندگی و جلد دهم و یازدهم ویژه سیره آن حضرت است. مقالات این مجلدات، به اقتضای موضوع که پیشینه پژوهشی دارد، بلند است. آنچه ذیل عنوان تاریخ و سیره آمده است، سی مقاله تحقیقی و در حدود دو هزار صفحه شامل کارنامه زندگی امیرالمؤمنین، دوستان و دشمنان و سیره و فضایل آن حضرت می باشد.

دوازدهمین جلد از دانشنامه ذیل عنوان فرعی مرجع شناسی به آهنگ پژوهش درباره مهم ترین منابع که ویژه امیرالمؤمنین است، فراهم آمده است. این جلد، کتاب شناسی نیست، بلکه کتاب های گزینش شده ی مرجع است.

منبع

پیام بهارستان، شهریور ۱۳۸۱، شماره ۱۵، ص ۲۳.